

Verkorte versie

TROUWEN EN DAN BOUWEN!?

*Afstudeeronderzoek naar de betrokkenheid van jonge gezinnen
binnen de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek*

Studenten:

Pieter-Jan van Halum, 120308

Arjan de Kwant, 100424

Martin Lakerveld, 121200

19 mei 2016

Begeleider: Dirk van Schepen MA

Godsdienst Pastoraal Werk

Christelijke Hogeschool Ede

Inhoud

1. Inleiding	2
2. 'Kootjebroek'	4
3. Gereformeerd-zijn	4
4. God verdwijnt uit Nederland.....	4
5. Secularisatie, een interpretatie	5
6. Gezinnen in ontwikkeling	5
7. Interview algemene kerkenraad	6
8. Interviews jonge gezinnen.....	8
9. Enquêtes jonge gezinnen	9
10. Analyse, conclusie en discussie	12

1. Inleiding

Vanaf het eind van de twintigste eeuw neemt de kerkelijkheid in Nederland significant af. Lange tijd leek dit verschijnsel aan de Veluwe voorbij te gaan. Dit blijkt echter niet langer het geval te zijn. De algemene kerkenraad van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek signaleert een verminderde kerkelijke betrokkenheid in deze plattelandsgemeente. Voor u ligt een verkorte versie van onze scriptie. In deze versie proberen wij de resultaten op een korte en toegankelijke manier te presenteren. Voor de volledige resultaten verwijzen wij u naar ons eindrapport.

1.1 Aanleiding

De Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek heeft ons gewezen op de problematiek onder de jonge gezinnen. De kerkenraad signaleert dat jongeren, zolang zij thuiswonend zijn, bij de kerk betrokken zijn en trouw de kerkdiensten bezoeken. Wanneer zij op eigen benen staan en gehuwd zijn, lijken zij minder gemotiveerd te zijn om de kerkdiensten te bezoeken. Hieruit concludeert de kerkenraad dat de verbondenheid met de kerk lijkt te zijn afgenomen. Anderzijds zijn er jonge gezinnen die wel zeer betrokken zijn. Het ontbreken van jonge gezinnen kan op de lange termijn grote gevolgen hebben voor de opbouw van de gemeente. Het is daarom goed om hier aandacht voor te hebben.

De doelgroep voor ons onderzoek zijn de stellen die in de periode 01-01-2008 tot 01-06-2015 hun huwelijk kerkelijk in hebben laten zegenen. Deze doelgroep is bepaald door de algemene kerkenraad van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek. Er is voor deze afbakening gekozen omdat in deze periode zowel ds. P.J. den Admirant als ds. W. Peene werkzaam waren binnen deze gemeente. Er is gekozen voor de mensen die in deze periode getrouwd zijn en dit kerkelijk hebben laten inzegenen. We laten dus de jongvolwassen singles buiten beschouwing evenals de jonge gezinnen die hun huwelijk niet kerkelijk in hebben laten zegenen. Dit hebben wij gedaan op verzoek van de opdrachtgever, omdat zij onder deze groep de problematiek waarnemen. In deze periode hebben 91 jonge gezinnen, hun huwelijk kerkelijk in laten zegenen in de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek. Van hen zijn er inmiddels 39 verhuisd. Daarnaast zijn er 11 jonge gezinnen vanuit andere gemeentes ingekomen. Hierdoor is de doelgroep op 63 jonge gezinnen vast te stellen.

1.2 Onderzoeksvraag

In deze verkorte versie van het rapport zullen wij inzicht geven in de verminderde betrokkenheid onder de jonge gezinnen in de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek. Daarnaast zullen wij aanbevelingen doen, zodat de algemene kerkenraad weet hoe zij op de verminderde betrokkenheid kan reageren. Wij hebben daarbij gekozen voor de volgende hoofdvraag:

Wat is de oorzaak van de schijnbare mindere betrokkenheid van jonge gezinnen vanaf het moment dat zij zelfstandig worden binnen de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek en op welke manier kan de kerkenraad (gemeente) hiermee beleidsmatig en praktisch omgaan?

1.3 Structuur

Deze vraag zullen we beantwoorden aan de hand van een literatuur en een praktijkonderzoek. We beginnen met de literatuurstudie. Hierbij kijken we naar de omgeving van Kootwijk en Kootwijkerbroek (hoofdstuk 2). Daarna zoomen we in op de kerkelijke achtergrond (hoofdstuk 3). Nadat we naar de context hebben gekeken, volgt de vraag naar de landelijke trends en ontwikkelingen binnen de sociologie, we wijden hier een apart deel aan de theologische duiding van secularisatie (hoofdstuk 4 en 5). Als laatste onderzoeken we de doelgroep, wie ze zijn en waar ze mee bezig zijn (hoofdstuk 6).

Het tweede deel is het praktijkonderzoek. Als eerste beschrijven we de uitkomsten van het interview met de algemene kerkenraad (hoofdstuk 7). Daarna gaan we in op de interviews die we gehouden hebben met de jonge gezinnen (hoofdstuk 8). De inzichten uit dit gedeelte van het praktijkonderzoek zijn meegenomen als input bij de gehouden enquêtes (hoofdstuk 9).

Nadat we beide lijnen hebben beschreven, namelijk die van het literatuuronderzoek en die van het praktijkonderzoek, kunnen we het vraagstuk analyseren en conclusies trekken (hoofdstuk 10).

2. 'Kootjebroek'

Om te ontdekken in wat voor omgeving de jonge gezinnen leven is het goed om naar de (godsdienst)geografie van Kootwijk en Kootwijkerbroek te kijken. Beide dorpen zijn te lokaliseren op de Veluwe. De leefomgeving wordt hier bepaald door een agrarische cultuur, hierdoor kunnen we beide dorpen ook wel rekenen tot het platteland. Het leven op het platteland wordt vaak als overwegend positief ervaren. Men spreekt van rust, vrijheid, veiligheid, gemoedelijkheid en een hechte gemeenschap. Toch is er ook vaak een beeld van sociale controle en een ouderwetse uitstraling

Wij concluderen dat de dorpen Kootwijk en Kootwijkerbroek passen in het plaatje van een hechte plattelandse dorpsgemeenschap. Dit heeft zijn voor- en nadelen. Aan de ene kant is er een hechte gemeenschap, die staat voor veiligheid en rust. De sociale cohesie is groot en men voelt de morele plicht om hier aan mee te blijven werken. Aan de andere kant brengt dit ook een duidelijk wij/zij gevoel met zich mee. Vooral voor nieuwkomers kan dit een grote drempel opwerpen en is het voor hen lastig om te integreren.

De identiteit van Kootwijk en Kootwijkerbroek is vanwege de ligging op de 'Biblebelt' erg kerkelijk gekleurd. Toch zien we in dorpen de aanwezigheid van dorpskerken steeds meer afnemen. Daarnaast is de cultuur in dorpen ook onderhevig aan veranderingen. Het is belangrijk om hier als kerk op in te spelen door nadrukkelijk aanwezig te zijn in de lokale gemeenschap. Op deze manier kunnen ze een onderdeel uit blijven maken van het dorp en zo meewerken aan de dorpsidentiteit.

3. Gereformeerd-zijn

Om een beter beeld te krijgen van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek is het goed om naar de kerkelijke achtergrond te kijken. Zij is een hervormd-gereformeerde gemeente die haar plaats inneemt binnen de PKN. Het gereformeerde belijden neemt een belangrijke plaats in binnen de deze gemeente. Zij voelt zich verbonden met de Gereformeerde Bond en gereformeerde theologie. Als gemeente probeert zij te leven uit Gods genade, leven bij de Schrift en te leven uit het geloof. Het is kenmerkend voor deze traditie dat de Schrift en de belijdenisgeschriften belangrijke plaatsen innemen binnen deze gemeente. Ook ligt er een zekere nadruk op de prediking waarin de noodzaak van persoonlijk geloof en wedergeboorte wordt benadrukt.

Daarnaast zagen we dat 'gereformeerd-zijn' in de laatste tijd op meerdere gebieden aan veranderingen onderhevig is. Dit zien we vooral op het gebied van liturgie, binding met de gemeente en de geloofsbeleving. Zeker ook dit laatste leidt tot veel verschuivingen. Zo zien we bijvoorbeeld dat er minder gerichtheid is op de leer en meer op het leven en het handelen. Deze veranderingen hebben ook als gevolg dat de kerk minder wordt beleefd als gezaghebbend instituut. Er is sprake van een groeiende onzekerheid en een groeiende twijfel wat dan weer leidt tot een relativering van de gereformeerde wijze van geloven.

4. God verdwijnt uit Nederland

God verdwijnt uit Nederland, zo concluderen Ton Bernts en Joantine Berghuijs in de meeste recente versie van het toonaangevende onderzoek 'God in Nederland'. Dit onderzoek is één van de grotere godsdienstsociologische onderzoeken op landelijk niveau. In de godsdienstsociologie doet men onderzoek naar de interactie van religie en samenleving. Het verdwijnen van kerken en christelijke religiositeit is iets wat de sociologen de afgelopen decennia veel heeft beziggehouden.

De sociologische literatuur liegt er niet om, Nederland seculariseert. Het bleek dat religie en kerkelijkheid niet langer samen vallen. Echter is het duidelijk dat de ontkerkelijking en de

afbrokkeling van het traditionele christelijke geloof heeft doorgezet. We zagen dat het geloof de afgelopen vijftig jaar onmiskenbaar is veranderd, maar dat ook de vrijblijvendere vormen van religie geen toekomst bieden.

Als het gaat om het onderwijs van de christelijke traditie dan zijn er per dogma nog best aanzienlijke percentages bereid die onderdelen van de geloofsleer te onderschrijven, maar er zijn nog maar weinig Nederlanders die alle elementen voor hun rekening wensen te nemen. Dit heeft alles te maken met de individualisering, hierdoor neemt het sturend vermogen van de directe omgeving af op de (post)moderne mens.

Wij toonden aan de hand van het hard-kern effect aan dat het waarschijnlijk zou zijn als er na een tijd van secularisatie een groep van kernkerkelijke zou ontstaan. Zijn deze kerkelijken dan de hoop voor de toekomst? Wellicht wel, echter blijkt uit het laatste God in Nederland niet dat er sprake is van een bodem-effect. Bevindt de kerk zich dan toch in haar laatste stadium van haar ontwikkeling, haar verdwijning? Sociologisch gezien lijkt het hier wel op. Een nogal somber perspectief.

5. Secularisatie, een interpretatie

In de voorgaande hoofdstukken zagen we dat we in een veranderende tijd leven. Waar vroeger iedereen in Nederland in God geloofde en niemand zich voor kon stellen hoe het was om niet te geloven, lijkt het nu wel andersom. Geloven en kerkgang is verworden tot een optie. God is niet meer nodig om de wereld te verklaren of om richting aan het leven te geven. Argumenten om te geloven worden weggeredeneerd of niet serieus genomen. Het is nog wel mogelijk om in God te geloven en als christen te leven, maar de vanzelfsprekendheid is verdwenen.

De uitleg van het begrip secularisatie kent vele varianten, maar bij alle definities gaat het om een afstand nemen van de religieuze overtuiging. Op dit moment leven we in een samenleving die doorweven is van christelijke waarden, maar zonder christelijk geloof.

We zagen dat de theologische duiding afhankelijk is van meerdere factoren. Uiteindelijk kiezen alle hedendaagse modellen er (indirect) voor om bezig te zijn met de kern van het kerk zijn. De theologische duiding van Paul lijkt ons in dit perspectief veel belangrijker. Waak ervoor dat de kerk niet geestelijk uitholt. Vanuit deze situatie is het belangrijkste om te accepteren dat christenen in Nederland een minderheid zijn geworden. Juist deze minderheidspositie roept ons op om onderscheidend te leven. Dit kan door een missionaire hermeneutiek te ontwikkelen en weer plaats te maken voor de ervaring van God.

6. Gezinnen in ontwikkeling

In dit hoofdstuk zullen wij ons nader verdiepen in de ontwikkeling van het geloof. Dit doen wij aan de hand van de (godsdiens)tpsychologie. Een wetenschap als deze biedt ons de mogelijkheid om de situatie beter te begrijpen. Juist ook geestelijke processen hebben een psychologische dimensie. Wij zullen ons hierbij vooral richten op de jonge volwassenheid.

We kunnen dus concluderen dat de jonge gezinnen op (godsdiens)tpsychologisch vlak vooral bezig zijn om een beeld van zichzelf en een beeld van de wereld om hen heen te ontwikkelen. Op geloofsgebied is men haast met hetzelfde bezig. Daar is men vooral bezig met het ontwikkelen van een beeld van zichzelf als gelovige en een eigen beeld van het geloof. De ontwikkeling wordt grotendeels bepaald door de ruimte die men daarvoor kreeg in het ouderlijk huis en binnen de gemeente. Daarnaast zagen we dat trouwen en het krijgen van kinderen, de verantwoordelijkheid van jonge gezinnen op geloofsgebied vergroot.

7. Interview algemene kerkenraad

Om tot de beantwoording van de eerste deelvraag te komen, hebben we een interview gehad met ouderling van de Kuilen, namens de algemene kerkenraad. Dit interview hebben wij verwerkt tot een definitiestuk, wat wij hebben laten aanvullen door ds. Peene. Deze bewerkte visie hebben wij ingediend bij de scriba van de algemene kerkenraad. Door het moderamen van de algemene kerkenraad is dit definitiestuk erkend als de visie van de algemene kerkenraad op de huidige situatie. Onderstaand het definitiestuk:

1. Wat is de visie van de kerkenraad m.b.t. het begrip betrokkenheid?

Betrokkenheid is enerzijds meeleven met kerkgang en het verenigingsleven. Men is concreet zichtbaar op het kerkelijk erf. Anderzijds is het ook samen gemeente zijn en oog hebben voor elkaar. Dit oog hebben voor elkaar is ook gericht op het geestelijk leven. De maximale betrokkenheid is het bezoeken van beide zondagse kerkdiensten en deelnemen aan doordeweekse activiteiten. De minimale betrokkenheid is dat men nog ingeschreven staat.

De algemene kerkenraad stelt als norm voor betrokkenheid het bezoeken van beide zondagse diensten of het bezoek van een zondagse dienst in combinatie met een doordeweekse activiteit. Op die manier is men tweemaal per week zichtbaar op het kerkelijk erf.

2. Wat is de visie van de kerkenraad m.b.t. het functioneren van jonge gezinnen binnen de gemeente?

Het lijkt erop dat jongeren betrokken zijn op de kerkdiensten en het verenigingsleven, zolang zij bij hun ouders wonen. Wij zien dat de jonge gezinnen afhaken bij de kerkdiensten en bij het verenigingsleven. Dit gebeurt voornamelijk op twee belangrijke omslagpunten, allereerst het moment dat zij trouwen en daarnaast het moment dat zij kinderen krijgen.

De algemene kerkenraad merkt dat jonge gezinnen steeds drukker wordt door gezin en carrière, de kerk krijgt daardoor wat minder prioriteit. Anderzijds zien ze dat andere jonge gezinnen juist heel betrokken worden. Het lijkt wel of het grijze gebied aan het verdwijnen is. Men is heel betrokken of men is niet betrokken. Kerkgang lijkt hier haast parallel te lopen met het geloof. Men is kerkelijk betrokken en gelovig of men is niet betrokken en ongelovig. Al zal men dat zelf niet direct altijd zo verwoorden.

Toch mogen de niet-betrokken jonge gezinnen niet worden verloren. Allereerst vanwege de voortgang van de kerk. Nu zie je jonge gezinnen afhaken, waardoor er waarschijnlijk straks ook minder jeugd zal zijn. Waar blijft dan de kerk over een aantal jaren? Daarom is het van belang dat we ons op dit probleem richten. Ten tweede is het vaak ook zo, dat wanneer je de jonge gezinnen kwijt bent, dat je ze dan ook niet meer terugkrijgt. Het is moeilijk om te geloven zonder de kerk en daarom is het voor het eeuwig heil van de jonge gezinnen belangrijk, dat zij blijven functioneren binnen de gemeente.

3. Wat is de visie van de kerkenraad m.b.t. de huidige activiteiten/beleid t.a.v. jonge gezinnen?

Wat betreft het huidige beleid is er geen specifiek onderdeel wat over jonge gezinnen gaat. De jonge gezinnen zijn binnen het beleid opgenomen als onderdeel van de gemeente. In het nieuwe ontwerp-beleidsplan wordt de gemeente gezien als het lichaam van Christus, dat bestaat uit verschillende groepen van leeftijdscategorieën: jeugd, jongeren, bouwers, plussers en senioren. De gemeente als een 'organische' gemeenschap, heeft elkaar veel te bieden. Momenteel wordt er gekeken wat er in deze onderscheiden groepen leeft en wat ze als gemeente in haar geheel elkaar kunnen bieden.

Qua activiteiten zijn er wel een aantal specifiek op jonge gezinnen gericht. Huwelijkskring en doopkring zijn daar voorbeelden van, daarnaast zijn we op dit moment aan het nadenken over een

opvoedkring. Ook zijn er natuurlijk nog allerlei andere activiteiten die er zijn voor de hele gemeente. Waar we voornamelijk zien dat de jonge gezinnen betrokken zijn bij de Op Weg-kring en de huisbijbelkringen.

Voor het aanspreken van jonge gezinnen is wellicht een gevarieerd aanbod nodig van kerkdienst en clubwerk. Snoeiwerk is soms nodig, aangezien mensen vrij enthousiast met allerlei nieuwe initiatieven beginnen, maar al vrij snel komt er dan de klad in. Beter is het om vanuit bestaande structuren die bewezen hebben dat zij belangrijk en nuttig zijn, te gebruiken. Openheid voor nieuwe uitdagingen betekent nog niet het weggooien van het oude. Het hoogachten van het oude betekent nog niet een minachten van het nieuwe. Nieuwe asfaltwegen in het gebergte volgen dikwijls de oude karresporen en ezelspaden van vroeger.

4. Wat is de visie van de kerkenraad m.b.t. de ideale betrokkenheid?

Betrokkenheid zal allereerst betrokkenheid op Christus moeten zijn. De gemeente is geen doel op zich, maar brief van Christus. Om een brief te zijn moeten wij ons blijvend concentreren op de boodschap van Christus en ons die eigen maken. De betrokkenheid op Christus leert ons vervolgens dat we betrokken zijn op elkaar. Alleen samen, als gemeente, kan men een brief zijn. Slechts wanneer wij zijn waarvoor Christus ons riep, hebben wij bestaansrecht. In dit alles zoeken wij naar reflectie en praktische handvaten.

8. Interviews jonge gezinnen

8.1 Uitkomsten

In deze interviews zagen we voornamelijk de volgend acht thema's naar voren komen:

1. *Herkenning van de problematiek.* Bijna alle jonge gezinnen gaven aan dat ze het probleem van de verminderde betrokkenheid herkenden. Hierbij gaven zij aan dat het niet enkel onder de jonge gezinnen plaatsvond en dat het niet enkel een probleem van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek is. Men ziet de betrokkenheid vooral verminderen in de kerkgang.
2. *Huizenmarkt.* Dat jonge gezinnen na hun trouwen uit de gemeente verdwijnen, komt voor een gedeelte door de lokale huizenmarkt. Het is voor een starter heel moeilijk om een huis te vinden in de omgeving van Kootwijkerbroek.
3. *Tijd/Prioriteit.* Veel jonge gezinnen zeiden dat de verminderde betrokkenheid niet alleen te wijten is aan een gebrek aan tijd, maar eerder een gebrek aan prioriteit. Dit komt omdat de kerk soms irrelevant of niet noodzakelijk lijkt binnen hun leven.
4. *Opvoeding.* Het wordt heel belangrijk gevonden hoe het geloof en de kerkgang door de ouders wordt voorgeleefd. Dit wordt op verschillende manieren ervaren, de één waardeert een strakke opvoeding, de ander lijkt meer baat te hebben gehad bij een vrije opvoeding.
5. *Vorm / Identiteit.* Qua oplossingen lopen de meningen uiteen. Waar de een pleit om als kerk terug naar de kern te gaan en alle vernieuwingen terug te draaien, pleit de ander er weer voor om de kerk veel meer (liturgisch) te gaan vernieuwen.
6. *Gemeenschap.* Iemand is een 'echte' Kootwijkerbroeker of iemand is dat niet. Er heerst een groot gemeenschapsgevoel, dit zorgt voor een warme, hechte groep. Dit is een kracht die je ook binnen de gemeente terug ziet komen. Buitenstaanders en nieuwkomers ervaren dit als een hoge drempel. Het is volgens sommige gezinnen heel moeilijk om te integreren en onderdeel van de gemeente te worden.
7. *Activiteiten.* Hier was men niet eenduidig over. Een aantal waarschuwen voor het gevaar van teveel activiteiten, hier kan men ook moe van worden. Anderzijds klinken er ook stemmen dat er te weinig activiteiten voor jonge gezinnen zijn.
8. *Preken.* Over de predikant(en) is men vaak positief. Dit komt met name vanwege hun toegankelijkheid, vriendelijkheid en begrijpelijke prediking. Dit laatste wordt niet door alle jonge gezinnen onderschreven. Soms worden de preken als moeilijk of irrelevant voor het dagelijks leven ervaren.

8.2 Inzichten vanuit interviews

Deze thema's wezen ons op de verschillende aspecten van betrokkenheid. Zo hoorden we over gemeenschappelijke verbondenheid, het bezoeken van activiteiten en verbondenheid met de vorm van de kerkdiensten. Dat betrokkenheid verschillende aspecten heeft kwamen we al tegen bij Davie wanneer zij een zeer scherpe scheiding maakt tussen kerkelijkheid en persoonlijk geloof. Naast deze twee aspecten ontdekten wij dat er in Kootwijk-Kootwijkerbroek ook sprake is van een gemeenschappelijk aspect. Dit heeft ons tot het inzicht geleid, dat er sprake is van drie aspecten van betrokkenheid. Wij noemden deze aspecten: feitelijke betrokkenheid, inhoudelijke betrokkenheid en emotionele betrokkenheid.

- Feitelijke betrokkenheid heeft betrekking op het deelnemen aan kerkelijke activiteiten en diensten.
- Inhoudelijke betrokkenheid gaat om de plaats van het persoonlijk christelijk geloof en de verbinding met de identiteit van de gemeente.
- Emotionele betrokkenheid gaat om het onderdeel voelen van de gemeenschap.

9. Enquêtes jonge gezinnen

Om een zo groot mogelijk respons te verkrijgen, hebben we er voor gekozen om de enquêtes persoonlijk langs te brengen. Dit heeft uiteindelijk gezorgd voor een respons van 78%. De acht jonge gezinnen die wij niet thuis troffen of die ver van de bezorgroute af woonden, hebben wij gebeld en de enquête gemaild. Hier hebben maar drie jonge gezinnen gereageerd. Wanneer we deze drie optellen bij de enquêtes na de eerste ronde komen we uiteindelijk op een respons op 86%.

9.1 Bepaalt betrokkenheid

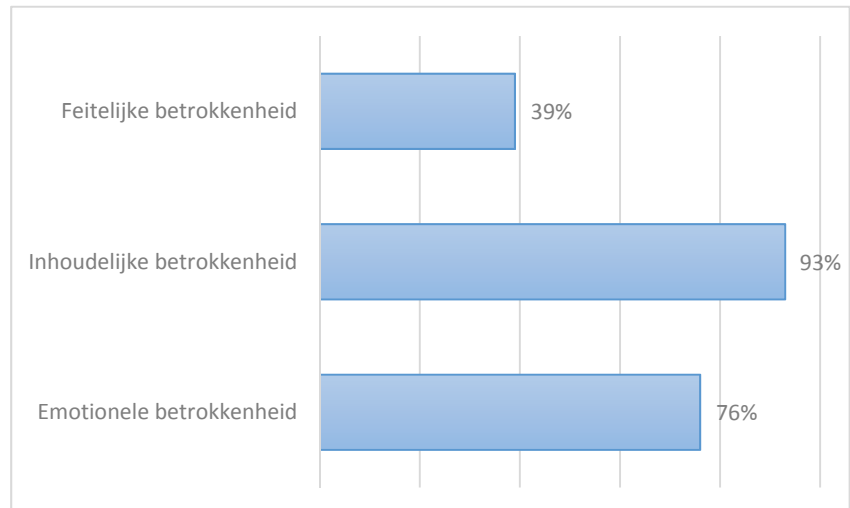
In hoofdstuk 8, bij de interviews met de jonge gezinnen, zagen wij al dat betrokkenheid verschillende aspecten heeft. Wij noemden deze aspecten: feitelijke, inhoudelijke en emotionele betrokkenheid. In deze paragraaf zullen wij uitwerken hoe wij deze aspecten bepaalden.

Feitelijke betrokkenheid

Zoals beschreven in het visiestuk van de Algemene Kerkenraad is een gemeentelid feitelijk betrokken wanneer zij regelmatig op het kerkelijk erf te zien is. Dit brengt ons tot de volgende definitie van feitelijke betrokkenheid: *Gemeenteleden zijn feitelijk betrokken als zij tenminste 2 keer in de week het kerkelijk erf bezoeken voor een activiteit of kerkdienst.* Aan de hand van deze definitie bepaalden wij dat van de 54 geënquêteerde gezinnen er 21 zijn die feitelijk betrokken zijn. Dit komt neer op 39%.

Inhoudelijke betrokkenheid

De inhoudelijke betrokkenheid van jonge gezinnen wordt bepaald aan de hand van de betrokkenheid op het christelijk geloof en de betrokkenheid op de hervormd-gereformeerde identiteit van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek.

Om inhoudelijk betrokken te zijn dient men te geloven en zich verbonden te voelen met de identiteit of de gemeente dient aan te sluiten bij de geloofsvragen en –beleving. Aan de hand van deze definitie hebben wij bepaald dat 50 eenheden inhoudelijk betrokken zijn en 4 niet. Dit komt neer op 93% en 7%.

Emotionele betrokkenheid

Het derde aspect van betrokkenheid is de emotionele verbondenheid. Met emotionele betrokkenheid wordt de sociale binding met de gemeente bedoeld. Voor het bepalen van deze betrokkenheid hebben wij gevraagd in hoeverre mensen zich opgenomen voelen in de gemeenschap en in hoeverre men zich gehoord en gezien voelde vanuit de kerk.

1. Ik voel mij opgenomen in de gemeenschap.
2. Ik voel mij vanuit de kerk gezien en gehoord.

Aan de hand van deze definitie kan gezegd worden dat 41 echtparen, oftewel 76%, emotioneel betrokken is. De overige 24% is niet emotioneel betrokken.

9.2 De acht groepen

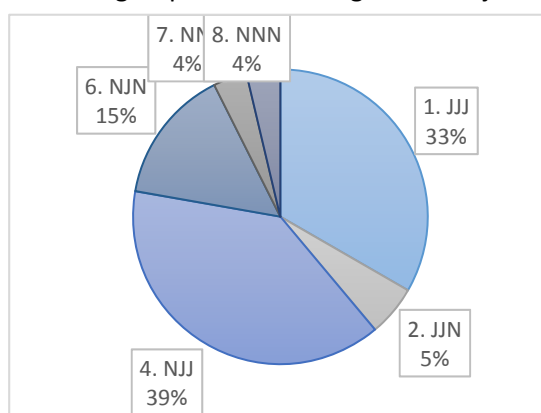
Bepaling acht groepen

In de vorige paragraaf beschreven wij hoe wij de drie verschillende vormen van betrokkenheid bepaalden. Door deze drie vormen te combineren kun je acht verschillende groepen maken. Hierbij de verschillende mogelijkheden:

Groep 1: JJJ			Groep 2: JJN			Groep 3: JNJ			Groep 4: NJJ		
Feitelijk betrokken:	Ja		Feitelijk betrokken:	Ja		Feitelijk betrokken:	Ja		Feitelijk betrokken:	Nee	
Inhoudelijk betrokken:	Ja		Inhoudelijk betrokken:	Ja		Inhoudelijk betrokken:	Nee		Inhoudelijk betrokken:	Ja	
Emotioneel betrokken:	Ja		Emotioneel betrokken:	Nee		Emotioneel betrokken:	Ja		Emotioneel betrokken:	Ja	
Groep 5: JNN			Groep 6: NJN			Groep 7: NNJ			Groep 8: NNN		
Feitelijk betrokken:	Ja		Feitelijk betrokken:	Nee		Feitelijk betrokken:	Nee		Feitelijk betrokken:	Nee	
Inhoudelijk betrokken:	Nee		Inhoudelijk betrokken:	Ja		Inhoudelijk betrokken:	Nee		Inhoudelijk betrokken:	Nee	
Emotioneel betrokken:	Nee		Emotioneel betrokken:	Nee		Emotioneel betrokken:	Ja		Emotioneel betrokken:	Nee	

In onderstaande tabel en grafiek treft u de groepen zoals deze gebleken zijn uit de enquête.

Groepen	Enquête
1. JJJ	18
2. JJN	3
3. JNJ	0
4. NJJ	21
5. JNN	0
6. NJN	8
7. NNJ	2
8. NNN	2
Totaal	54

Conclusie

Uit bovenstaande gegevens is gebleken dat er een grote groep 'ideale betrokkenen' is maar ook een vrijwel even grote groep van hen die wel inhoudelijk en emotioneel betrokken zijn maar niet feitelijk betrokken (NJJ). Een andere noemenswaardige groep is de NJN groep, dit zijn jonge gezinnen die wel inhoudelijk maar niet feitelijk en emotioneel betrokken zijn. 15% van de totale ondervraagde populatie bevindt zich in deze groep.

9.3 Conclusies enquête

- Het bepalen van betrokkenheid:
 - Van de geënquêteerde gezinnen is 39% feitelijk betrokken.
 - Van de geënquêteerde gezinnen is 93% inhoudelijk betrokken.
 - Van de geënquêteerde gezinnen is 76% emotioneel betrokken.
- Aan de hand van de drie aspecten van betrokkenheid kunnen acht groepen gemaakt worden. De grootste groepen zijn, de ideale betrokkenen, JJJ (36%), de minder trouwe kerkganger, NJJ (37%) en de niet kerkelijke betrokken gelovigen, NJN (14%).
- Feitelijke betrokkenheid hangt vooral af van het wel of niet bezoeken van kerkelijke activiteiten. Men bezoekt de activiteiten niet omdat ze niet relevant zijn maar omdat ze daar geen behoefte aan hebben. De kerkenraad zou kunnen overwegen de norm aan te passen van feitelijke betrokkenheid. Als de kerkenraad het voldoende zou vinden als men wekelijks de kerkdienst bezoekt dan zien we 26% van de jonge gezinnen binnen de onderzoeksgroep van de niet-feitelijk betrokkenen naar de feitelijk betrokken verschuiven, hierdoor komt het uiteindelijke aantal op 36 jonge gezinnen. Opvallend is dat 67% van NJJ, bij deze wijziging, verschuift naar JJJ (14 stuks).

4. De gemeente kent een kern die twee keer per zondag naar de kerk gaat, een taak binnen de gemeente heeft en veel activiteiten bezoekt.
5. Onder de geënquêteerde waren geen jonge gezinnen die aangaven niet het christelijk geloof aan te hangen.
6. Er zijn zes gezinnen die aangeven andere kerkdiensten te bezoeken omdat de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek niet aansluit bij hun geloofsvragen of geloofsbeleving. Daarnaast kan het zo zijn dat zij zich niet verbonden voelen met de identiteit van de gemeente.
7. Het kan voor jonge gezinnen die in de gemeente komen moeilijk zijn om te integreren. Hierin is echter veel verschil waar te nemen. Andere gezinnen ervaren hier geen moeite mee. Wel is het goed om aandacht te hebben dat het niet kunnen integreren verband houdt met de feitelijke betrokkenheid.
8. De jonge gezinnen zijn in de traditionele kant van het Motivation model in te delen.

10. Analyse, conclusie en discussie

10.1 Analyse

Hoofdvraag: Wat is de oorzaak van de schijnbare mindere betrokkenheid van jonge gezinnen vanaf het moment dat zij zelfstandig worden binnen de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek en op welke manier kan de kerkenraad (gemeente) hiermee beleidsmatig en praktisch omgaan?

Betrokkenheid

Betrokkenheid wordt zichtbaar door meeleven met kerkgang en verenigingsleven (feitelijke betrokkenheid). Betrokkenheid is meer dan dat, het gaat ook om het oog hebben voor elkaar en het samen gemeente zijn (emotionele betrokkenheid). Daarnaast is er ook nog het geloof en belijden van de gemeente (inhoudelijke betrokkenheid). In de ideale situatie zouden alle jonge gezinnen op deze manieren betrokken zijn. Vanuit de enquête zagen we dat de realiteit anders is:

- 39% van de jonge gezinnen is feitelijk betrokken. (21 van de 54)
- 93% van de jonge gezinnen is inhoudelijk betrokken. (50 van de 54)
- 76% van de jonge gezinnen is emotioneel betrokken. (41 van de 54)

Hierdoor krijgen we acht groepen met jonge gezinnen die op acht verschillende manieren betrokken zijn. De drie grootste groepen zijn, de ideale betrokkenen, JJJ (36%), de minder trouwe kerkganger, NJJ (37%) en de niet kerkelijke betrokken gelovigen, NJN (14%).

Geografie

Kootwijk en Kootwijkerbroek passen in het profiel van een hechte plattelands dorpsgemeenschap. Dit heeft twee kanten, enerzijds werkt een hechte gemeenschap opbouwend voor de lokale mensen, maar kan het erg gesloten zijn voor buitenstaanders. Dit bleek ook uit het praktijkonderzoek. Iemand is een 'echte' Kootwijkerbroeker of iemand is dat niet. Er heerst een groot gemeenschapsgevoel, dit is een kracht die je ook binnen de gemeente terug ziet komen. Het is volgens sommige gezinnen heel moeilijk om te integreren. Ook uit de enquête bleek dat er onder de jonge gezinnen van de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek een groep is die moeite heeft met integreren in de gemeente. Dit geldt niet voor iedereen, maar er is een groep die hier last van heeft. We zagen dat dit ook een gevaar is voor de kerkgang. We zagen namelijk een samenhang tussen moeite met integreren en een verminderde feitelijke betrokkenheid.

Gereformeerd belijden

De plaatsen Kootwijk en Kootwijkerbroek zijn kerkelijk reformatorisch gekleurd. Ook binnen de Hervormde Gemeente Kootwijk / Kootwijkerbroek staat het gereformeerde belijden hoog in het vaandel. Het merendeel van de geënquêteerden voelde zich verbonden met de identiteit van deze gemeente. Er is maar een kleine groep van 16% die zich niet verbonden voelt met de identiteit. Daarnaast sluit de gemeente niet altijd aan bij de geloofsbeleving en –vragen van jonge gezinnen. Daarom is het goed om te bezinnen op de kern van het gereformeerde belijden, maar dan wel in de taal en leefwereld van de jonge gezinnen.

Culturele veranderingen

Tegenwoordig gaan de culturele trends en veranderingen ook aan het dorp op de Biblebelt niet meer voorbij. Zo lijdt men in de Hervormde Gemeente van Kootwijk / Kootwijkerbroek ook aan secularisatie. Deze problematiek werd door vrijwel alle geïnterviewden herkend. Hierbij moeten we opmerken dat ons onderzoek geen vergelijking kan bieden met eerdere tijden. We zagen dat van de jonge gezinnen (maar) 36% volledig betrokken is. Echter kunnen wij aan de hand van de resultaten van ons onderzoek geen uitspraken doen over een afname in kerkleden en kerkgangers. Ook is het moeilijk te bepalen of de dorpskerk in de toekomst zal verdwijnen, echter is het wel belangrijk voor haar voortbestaan om nadrukkelijk aanwezig te zijn in de lokale gemeenschap.

Toenemende autonomie

In de literatuurstudie ontdekten wij dat dertigers streven naar autonomie en authenticiteit. We zien terug komen in de uitkomsten van de enquête. Veel jonge gezinnen vinden het belangrijk om inhoudelijk met het geloof bezig te zijn en zich in het geloof te versterken, toch merken we wel dat iedereen dat op zijn eigen manier doet. Ook uit het psychologisch onderzoek bleek dat jonge gezinnen op geloofsgebied vooral bezig zijn om een beeld van zichzelf als gelovige en een eigen beeld van het geloof te ontwikkelen. Hierin zien we dan ook veel verschillen als het gaat om kerkbezoek en het deelnemen van activiteiten. Enerzijds lag dit aan de behoefte en de prioriteit, het is daarom belangrijk om jonge gezinnen bewust te maken, dat het geloof een centrale plek in het leven dient te hebben. Anderzijds lag het ook aan de relevantie van de activiteiten, het is daarom goed om de activiteiten onder de lamp te houden. Zijn de activiteiten goed of dient er te worden gesnoeid?

Secularisatie

We zagen dat secularisatie in de zin van het afnemen van religieuze overtuiging onder de onderzochte jonge gezinnen moeilijk is waar te nemen. Toch blijft de duiding van Paul staan, dat er gewaakt moet worden dat de kerk niet geestelijk uitholt. Het is belangrijk om te reageren op de geseclariseerde samenleving. Als christenen moeten we accepteren dat we een minderheid zijn geworden, daarom moeten we onderscheidend gaan leven, door middel van een missionaire hermeneutiek en er moet meer ruimte komen voor de ervaring van God.

Verwachting

Er is er dus weinig aanleiding voor om te zeggen dat de gemeenteleden seculariseren. Er is zelfs nog een 'harde kern'. Deze groep gaat twee keer per zondag naar de kerk, heeft een taak binnen de gemeente en de meeste bezoeken daarnaast ook nog activiteiten. Van de jonge gezinnen onderschrijft 72% te geloven en dat dit belangrijk voor hen is. Daarnaast zijn er onder de geënquêteerden geen jonge gezinnen die aangaven niet te geloven. In dat kader moet de kerkenraad ook bezinnen of het erg is dat sommige jonge gezinnen minder dan 2 keer per week op het kerkelijk erf komen. Kan een jong gezin ook feitelijk betrokken zijn als hij of zij één keer per week de kerkdienst bezoekt en niet deelneemt aan activiteiten. We zagen dat wanneer de algemene kerkenraad deze normering zou aanpassen dat het aantal volledige betrokkenen aanzienlijk zou stijgen. Dan is ineens 67% van de jonge gezinnen betrokken. De kerkenraad moet zich dan ook bezinnen of we in deze tijd nog van jonge gezinnen kunnen verwachten dat zij twee keer per week te vinden zijn op het kerkelijk erf. Belangrijker nog is het dat de algemene kerkenraad zich bezint op de plaats van de gemeente in de huidige tijd.

Opvoedingskring

Uit zowel de interviews als de literatuurstudie bleek dat de geloofsontwikkelingen van jonge gezinnen grotendeels bepaald is door de ruimte die men daarvoor kreeg in het ouderlijk huis. Wij willen onderstrepen welk belang de opvoeding heeft. Wij vinden het dan ook zeer positief dat de kerkenraad bezig is met het ontwikkelen van een opvoedkring. Juist ook omdat trouwen en het krijgen van kinderen de verantwoordelijkheid van jonge gezinnen op geloofsgebied vergroot.

10.2 Aanbevelingen

1. **Betrokkenheid:** Het is belangrijk om oog te krijgen voor de verschillende vormen van betrokkenheid. In de vraagstelling schuilt het risico om enkel te kijken naar de feitelijke betrokkenheid. Hier bestaat het gevaar dat jonge gezinnen al helemaal niet meer betrokken zijn, wanneer zij nog wel in de kerk zitten.
2. **Ontmoeting:** Binnen dit onderzoek is één van de belangrijkste ontdekkingen het aspect van de emotionele verbondenheid. Het is van belang dat de gemeente hier in gaat investeren. Zorg dat er momenten van ontmoeting en gemeenschap zijn. Dit kan de emotionele verbondenheid verhogen en zo indirect de feitelijke betrokkenheid.

3. **Nieuwkomers:** Het is belangrijk om als gemeente oog te hebben voor de nieuw ingekomen jonge gezinnen. Een warm welkom verhoogt de emotionele betrokkenheid aanzienlijk. Toch moet er ook gewerkt worden aan de integratie voor langere termijn, zodat er een warme band met de gemeente ontstaat.
4. **Gereformeerd:** Waar de gemeente het gereformeerd belijden zeer belangrijk vindt, blijkt dit niet altijd aan te sluiten op de geloofsbeleving en -vragen van jonge gezinnen. Aangezien jonge gezinnen zich nog wel kunnen vinden in de identiteit van de gemeente, is het voornamelijk belangrijk om te investeren in verstaanbaarheid en relevantie.
5. **Geloven:** Er zijn geen ongelovige jonge gezinnen onder de onderzochte doelgroep. Toch heeft het geloof niet bij alle jonge gezinnen een centrale plek in hun leven. Het is daarom goed om de jonge gezinnen te stimuleren om het christelijk geloof een centrale plek in hun leven te geven. Het is belangrijk om hier ook te werken aan de praktische uitwerking van geloven.
6. **Norm:** De algemene kerkenraad dient zich te beraden op haar verwachtingen van de jonge gezinnen. Het moet hier niet gaan om de jonge gezinnen een voldoende te laten scoren op feitelijke betrokkenheid, maar om te ontdekken wat zij nodig hebben om gevoed te worden in hun geloof.
7. **Bezinning:** De algemene kerkenraad dient zich te bezinnen op de positie van de kerkelijke gemeente in de huidige context. Het is hierbij de vraag wat het doel van de kerk is. Gaat het om een instandhouding van de kerk als instituut of heeft de kerk in deze tijd meer te bieden?
8. **Activiteiten:** Aangezien activiteiten doorslaggevend zijn voor de feitelijke betrokkenheid en daarnaast ook de algemene kerkenraad veel waarde hecht aan de activiteiten lijkt het ons goed om deze eens onder de loop te nemen. Het is goed om te kijken naar de relevantie en aansluiting van de huidige activiteiten. Het is hierbij van belang om te investeren in kwaliteit in plaats van kwantiteit.
9. **Opvoeding:** Bij de meeste jonge gezinnen is de opvoeding de grondslag van hun betrokkenheid. Als gemeente is het daarom van belang om te investeren in de geloofsopvoeding. De gemeente dient jonge gezinnen te ondersteunen in het opvoeden van hun kinderen.
10. **Hoop:** Ook al lijkt het alsof de gemeente door de secularisatie in zwaar weer terecht is gekomen, is het belangrijk om uitzicht te houden. God zal nooit verlaten wat zijn hand begonnen is (Ps.138). Het is daarom belangrijk om de gemeente niet te laten leiden door allerlei ontwikkelingen, maar door een vertrouwen op God. Hij moet de Bron en het centrum van de gemeente zijn.